

א' ב' שבפרשה

רעיון ומוסר השכל בדרך משל ונמשל הנלמד מהפרשה
מבארם של רבותינו מפרשי התורה, בעלי המוסר והחסידות.

ניהול כלכלי בחשיבה על העתיד!

הרב אהרן רכניצר

להשתדל בצורה קלאסית, בצורה של חסכון בהוצאות והערכת מצב, הוא נותן לך לעשות לוטו, וכך מרדים אותך מחד, ומחכה לך בפינה מאידך, מובן?

ברוך פייגר נוטל את רשות הדיבור ואומר:

לא רק בעניין חובת ההשתדלות שלטת האנרכיה, אלא גם בכיוון החסכוניות והפרנסה עצמם האנדרלמוסיה שולטת בכל פינה. הרבה אנשים מבלבלים בין מאמרי חז"ל והנה דוגמא אחת מני מאה: כשהגמ' (סוטה מח): מתארת ש'**משחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה**', מסביר רבי אליעזר הגדול ואומר **שכל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמנה**.

לא מעט אנשים תופסים טרמפ על מאמר זה ומעוותים אותו כל חד לפום דרגא דיליה, אך מעניין להביא את דברי הרשב"ץ בספרו מגן אבות שמסביר את העניין בזה ההסבר: **בדברים שאין בידו לעשות – שאינם תלויים באדם, ישים בטחונו בהקב"ה**, אבל בדברים התלויים בחייו **לעתידי כגון הפרנסה וביד האדם לעשותו** וודאי שהוא מחויב לעשותו ואין סומכין על הנס.

מה הם לא מבינים? שההנהגה של אי דאגת המחר, שייכת או לבני עלייה שבאמת ובתמים אין להם דאגות ובוטחים בה' על כל צעד ושעל, ולכן הם זוכים להנהגה כאוכלי המן שלא ידעו מהיכן יהיה להם אוכל למחר. מצד שני יש כאלה שהקב"ה גזר עליהם שיחיו בצורה שיהיה לו רק פת בסלו לכל יום, בגלל שזה ניסיון החיים עבורם, אבל רוב האנשים חיים היום במשכורת חודשית, (ויש כאלו ברבעונית, ובשנתית) וכמו שלא יעלה על הדעת שאדם יאמר לעצמו בתחילת החודש כשהוא מקבל את משכורתו, שאני עכשיו מבזבז את כל כספי ובע"ה מחר ה' כבר יעזור שיהיה הלאה מה לאכול, או מה שיהיה כשאצטרך לחתן או לעת זקנה ה' יעזור, חשוב שתדע שזה פשוט לא נכון. אי אפשר לחיות בסתירה עצמית כשלמעשה אתה עובד בגלל טיעון ההשתדלות ומצד שני לא חושב על העתיד כי אתה סומך על הקב"ה שיעזור לך.

פוסק הדור מן הגר"ש וואזנר שליט"א כותב מפורשות (בספרו שו"ת שבט הלוי ח"ד ס"א אות ב) במענה לשאלת השואל האם ראוי לו להפריש כספים לביטוח עבור ימי הזקנה? והוא עונה כל דבר שהוא בטוח שיהיה חלק ממערך החיים שלו, והוא יודע שלא יהיה לו פתאום אוצרות כסף – שלא היו לו עד עתה – חייב בו האדם, ולכן אדם שיועד שהוא עתיד לחתן ובע"ה גם יזדקן, חייב להפריש לעצמו לעתיד ולא רק שזה לא פגם באמונה, אלא שזה רצון ה' והוא זה ששולח לו בתוך החשבון החודשי גם כסף לחיסכון. ואני רוצה להוסיף את מה שר' שמשון רפאל הירש כותב שחשכן-קמץן היא מידה מגונה כי הוא נאמה על כל "פרוטה" שיש לו, אבל עצם החיסכון הוא הדבר הראוי והנכון ביותר.

רוב האנשים, מוסיף ר' צבי בנחישות. אומרים לעצמם היום יש לי כסף לחיות, בוא נחיה עם זה, נבזבז את זה – נהנה מהחיים הטובים, ומה יהיה בהמשך "יהיה טוב"

לרגל הופעת הגליון ה-101 ולרגל הנושא המורכב והרגיש העברנו את רשות הדיבור לשני המומחים ר' צבי סילברור' ברוך פייגר (שמות אמיתיים) שעשו שעות על גבי שעות בליווי משפחות, בהכוונה נכונה ובהסברה איך לנהל נכון ובאופן מסודר את תקציב משפחותיהם. ועכשיו הם אתנו בכדי לשתף אתכם עם הניסיון המצטבר שיש להם בתחום זה.

ר' צבי פותח ומספר: אני חייב לשתף אותך עם סיפורו של יוסף אנשיל (זה אגב שם בדוי) אברך תמים שלא עלינו הסתבך עם חובות, ומידי חודש בחודשו היה מתהפך עליו גלגל החובות החוזר בעולם, לא מנכ"ל חברה היה יוסף אנשיל דנן, אלא אברך בן תורה אמיתי, והעול שרביץ עליו היה כבד מנשוא. כשישבנו איתו לבנות את מתווה תוכנית ההבראה, נודע לנו שהוא היה רוכש באופן קבוע דרך חברה 'מסודרת' לוטו בסכום של 239 ₪ בחודש.

שאלתי אותו מה לך ולצורה הזאת, ומה הוא עונה לי בנימה למדנית "נו... זה הרי בשביל חובת ההשתדלות". עניתי לו "יוסף אנשיל, תאמין לי תיק מורכב כמו שלך עוד לא היה לי, הסיכויים שלך לצאת מהמצב הזה ולהגיע חזרה לנקודת המוצא שלך הם כמעט כמו הסיכויים שלי "להיות נגיד הבא של בנק ישראל" אבל הרצון האמיתי שלי הוא שתדע שדווקא בגלל המצב אני רוצה לעזור לך, ולכן..."

יוסף אנשיל יצא מכליו וקטע אותי באמצע דברי "סליחה... אבל, מה כל כך מסובך בתיק שלי? אתה סתם מנפח את המצב ומעכיר את האווירה כדי לשבור אותי. מה כל כך גרוע שאני קונה לוטו, מיליוני אנשים קונים הגרלות לוטו בארץ ובעולם, וכי מהיכן מתפרנסת מערכת הלוטו אם לא מהקונים עצמם?

"זה בדיוק מה שרציתי להגיד לך, נעניתי ואמרתי, במהלך החיים אנחנו נמצאים בקונפליקטים לא פשוטים, שבחלקם כביכול אנחנו לא אשמים, אבל מחובתנו להתפכח כדי להיות ערוכים לעתיד.

ישנה טעות רווחת בין אנשים, ובפרט בין אנשים בני תורה הבקיאיים במאמרי חז"ל בצורה מעוררת השתאות, אלא שהבקיאיות הזו היא במקרים רבים בבחינת "חכמים הם להרע" מלבד מה שנתנו לנו חכמיו חז"ל מאמרים, נתנו גם למפרשים להסביר את המאמרים כל חד במקומו, וחלילה מלערבב ולערבל בין מאמרי חז"ל שלא קשורים פעמים רבות לנושא שלשמים הם מצוטטים.

מומחיותו של היצר הרע בנושא קישורי מאמרי חז"ל היא מומחיות שאין לה אח ורע במקרא, כשיש צורך אמיתי בהשתדלות הוא מאציל עלינו מעצלותו ואומר לנו "מה לך דואג – פרנסה משמיימת", ובמצב בו אתה "אמור" לשבת בחיבוק ידיים הוא מחזק את ידיך ב"צא להלם", ומנוי הפייס שלך הוא רק סימפטום של ההנהגה הזאת, במקום

הפגישה עם נציג מס הכנסה

...אני נזכר מספר ברוך אנקדוטה מעניינת, שפעם טיפלתי באישהו תיק מסובך שהייתי מעורב בו, עזרתי למשפחה גם מול מס הכנסה. הפקיד הממונה היה נוקשה ותיקן, "אל תספר לי סיפורים שהמשפחה הזו חייה מהכנסה של 6,800 ₪" זה פשוט לא מציאותי, בתוך עמי אני יושב ואני יודע מהו תעריף ההוצאות ברמת החיים הפשוטה ביותר, אז מה אתה מספר לי סיפורים? שאלתי אותו ואם אני יוכיח לך את זה מתמטית, תקבל את התשובה שלי?" בוודאי, הוא עונה לי בקריצת זלזול, כאומר "עוד חרדי שחושב שמבין במדע".

אמרתי לו תקשיב טוב כי אתה עלול להסתבך בחישובים, אתה יודע שיש מי שהקדים אתכם בנטילת מיסים והוא, יוסף הצדיק במצרים, אבל ההבדל הוא שלפי החשבון תראה שיוסף הצדיק לקח מיסים 'הוגנים' ואתם לוקחים מיסים 'הגונים'. כתוב בפרשה "עשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ ויחיש את ארץ מצרים" זה אומר שיוסף לקח מהם חמישית, אומר הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל מה החישוב של הסכום הזה? וכך הוא מסביר: נניח שאדם ממוצע חי בתקציב של 1000 ₪ אז מי שיש לו כסף ברווח מוציא כפול, דהיינו ההבדל בין לחיות עם חשבון ובלי חשבון הוא הבדל של 'כפול'. ואותו דבר הוא הפוך מי שחי בצמצום לא חי ב-1000 ₪ אלא בחצי שהוא 500 ₪ דהיינו מי שאין לו "כלל" חי ברבע ממי שחי חיי רווחה. עכשיו כשיש עודפים של חיי עושר – שנות שובע מעל ומעבר, נוסף לזה שליש עליון שהם מהבסיס כפול 3 (חזן מה-1000 הנוסף שמתבזבז מעבר ל-1000 הבסיסי, נוסף לכן גם 500 ₪ נוספים בסה"כ 2,500 ₪) יוצא אם כך, שמיסים של חומש שהם 500 שקלים יספיקו לכלכלה בשנת רעב. הבנת? פלא שפרעה התלהב מיוסף שבלי ליב"ה ידע יותר טוב את החשבון המתמטי הפשוט מכל שר אוצר. המשכתי ואמרתי לפקיד מס ההכנסה, "עכשיו אתה מבין, אתם חיים בלי חשבון, ולכן בוודאי שאתם מבזבזים לפחות 20,000 ₪ בחודש ואילו אנחנו חיים ברבע ממה שאתם חיים, אמנם לפעמים זה חיי עוני, אבל הם חיים מאושרים כי אנחנו חיים בחשבון כל שקל מחושב. (מכאן גם ההסבר מדוע גם היום אנשים שמרוויחים משכורת גבוהה מסובכים בחובות, על אף שכביכול היו אמורים עוד להישאר עם דרבות, שורה התחתונה בסכום החודש כולם נשארים עם 8 גדול ביד). הפקיד שחרר אותי לאלתר ואמר לי "תשמע, שכנעת אותי".

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור, ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור.

בשיר של יום אנו אומרים (תהילים פא) 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע' תחילת הפסוק מובן שמדבר על מלכות יוסף שנהיתה בעקבות שפת לא ידעתי אשמע, אך סיום הפסוק תמוה ביותר, מה זה שפת לא ידעתי, ומה זה אשמע? את מה שמע?

לפני שנבאר את הפסוק נתבונן להבין כמה דברים, (א) מדוע נתן יוסף עצה במקום שלא התבקש לתת עצה? (ב) במה הצליח יוסף לשכנע את פרעה שהפתרון שלו, פתרון אמיתי? (ג) מה סיבה שחרטומי לא יכלו להגיע לפתרון שיוסף הציע, הרי הפתרון של יוסף נראה כל כך פשוטני כל כך קרוב לאמת? (ד) מה גרם לפרעה לשאול עוד אם יש חכם כזה בכל ארץ מצרים ומה הפרגון שחכמי מצרים הוודו לפרעה על זה, בכל אופן הוא היה עבד. (ה) מדוע חוזר פרעה ואומר שאחרי הוודע אלוקים אותך את כל זאת אין ונבון כמך, לכן אתה תהיה על בית, הרי זה נראה כחוזר על הפסוק הקודם?

הביאור לזה הוא (ע"פ הספר 'תלמודו ביד' מהמגיד ר' יחמיאל קראם שליט"א ועוד) אך נקדים את הדיוק באמרי אמת שכתב **ויהי מקץ ופרעה חולם**, בדרך כלל מופיע קודם המהות ואחרי זה מי והיה צ"ל **ויחלום פרעה**. אלא שבא לומר שהעילה להתייחסות לחלום הוא בגלל שפרעה חולם, ואם פרעה שהוא המלך חולם, סימן שיש בזה משמעות לכל העם, זה אינו חלום פרטי, ולכן מלכתחילה טעו בזה החרטומים שהתייחסו לפתרון שלו אישית, שבע בנים אתה מוליד שבע אתה קובר. וכן כתב בליקוטי מהרי"ל שלכן נתן יוסף העצה שלו, כיון שזה היה חלק בלתי נפרד מפתרון החלום, שבזה הוכיח לו שפתרונו הוא הפתרון הנכון, כי בפתרון החרטומים אין ענין להוודיע, כי מה יש לו להתכונן לזה וכי יעזור לו מה שיתכונן לזה, אלא בפתרונו מוכיח לו שיש כאן מטרה שיתכונן לכך וזה היה לטובת העניין שיעקב ירד למצרים.

ומעתה בסימית לב נראה שוני בין הפסוקים שם מובא חלומם של פרעה, ושם כתיב כשהפרות הרעות עלו מן היאור ותעמודנה 'אצל' הפרות על שפת היאור כלומר שחלק מהזמן עמדו הרעות על שפת היאור ליד הטובות, אך פרעה בסיפור החלום ליוסף אמר סתם ולא סיפר לו שהם עמדו אז אצל זה, לעומתו לחרטומים כן סיפר ענין זה, ולכן אמרו ששנים אינו יכול להיות כי שנים אף פעם אינם ליד, אלא שנה אחר שנה, משא"כ בבנים יכול להיות מכמה נשים שחלקן נולדים ובחלקם באותו תקופה מתים או מלחמות יתכן שיש מדינות שניצח ובאותו זמן בחלקם לא ניצח.

יוסף בתבונתו יודע שאמנם על עצמו יש תביעה שלא היה צריך לעשות ההשתדלות אצל שר המשקים, אבל בוודאי אדם שפל כפרעה, אם מתגלה לו דבר כזה בחלום סימן שהוא צריך לעשות משהו בשביל זה, ולכן נתן לו עצה לדבר איך ישמר לשנות הרעב, וע"ז אומר רש"י הירש שמזה ילמד כל אדם לחשב את עתידו, ולא לפזר ממונו בלי חשבון. ולכן כשפרעה קיבל העצה הרגיש שהפתרון הוא נכון ומתקבל על הדעת, ועצה כזה לא יכלו חרטומי מצרים לתת, כפי שאמרנו שגוי חי חיים רגועים, אף פעם אינו חושב על עתיד, ולכן לא יעלה לו על הדעת עצה שכזו, יוסף הבין דבר מתוך דבר, שכן הסתם עמדו הפרות בחלום זה לצד זה, ולכן כפל לשונו ואמר את אשר האלוקים עושה 'הגיד' לפרעה, ר"ל שהראו לו חלום משמיה שיתכונן לדבר, ואח"כ אמר לו שמנין יודע זאת כי 'אשר אלוקים עושה' 'הראה' את פרעה, שניה לשונו בלשון הראה לרמז לפרעה על זה שלא סיפר לו שעמדו הפרות הדקות אצל הטובות, וזה הראה לך הקב"ה בחלום, ולכן עליך לחשב בחכמה יתירה לשמר מתוך השנים הטובות לרעות כלומר בתוך השנים הטובות יהיו כלולים השנים הרעות בתוכה. (ראה מסגרת עמוד א' וחימש).

ולכן שאל פרעה לחכמיו הנמצא בנו כזה איש שיכול לחשוב על העתיד ולשמר לשנים שאחריהם, ובליט ברירה הוודו לו שלא נמצא כזה, ואחר כך הוסיף ליוסף ואמר 'אחרי הוודיע אותך כל זאת' כלומר אף על פי שלא סיפרתי לך על ענין הפרות שעמדו אצל על שפת היאור, מכל מקום השכלת להבין כל זאת מעצמך אם כן רק חכם כזה מתאים לתפקיד נכבד כזה.

ובזה מבואר הפסוק עדות ביהוסף שמו על ארץ מצרים וכל כך למה? כי שפת לא ידעתי, שיוסף לא נודע לו מפרעה ענין הפרות הרעות שעמדו על שפת היאור ליד הטובות, אשמע. שיוסף בחכמתו שמע זאת בין השיטין, ובזכות חכמתו זכה למינוי כמשנה למלך.

שיטת ה'סמוך' הידועה. דעת תורה היא היפך מדעת בעלי בתים שכזו, ובדוגמא לבעל הגמ"ח שמשתמש עם פיקדונות נקרא מועל בתפקידו ובגדר פושע, כך אנו בתוך המשכורת יש את דמי המחיה שלנו, ויש גם פיקדון של כסף עתיד, ואם אנחנו משתמשים אותו אנחנו פשוט מועלים בפיקדון שקיבלנו.

עצרו את ר' צבי לרגע, ואמרנו: נראה לנו שנסחפת בעמדה מוקצנת מאוד, מה יעשה אדם שעושה את המירב, הוא ואשתו עמלים בקושי רב - בשביל להביא כסף הביתה ופשוט הכל מתחסל והוא נשאר ללא פרוטה לפרוטה, ואם תבדוק טוב טוב תראה שהוא לא מבזבז למותרות, מה תגיב לו על זה?

ר' צבי לא מתבלבל, ראשית עלי לציין אומר ר' צבי, לא אני הוא זה שהמצאתי את הרעיון אלא ר' שמשון רפאל הירש כותב מפורשות בפרשתנו שמוסף הצדיק נלמד שהאדם מצווה שלא לכולות הכל, אלא להפריש לשנות הרעב שיבואו אחריהם, והיינו לימים שיהיו לו הוצאות גבוהות יותר או לימים שהוא פשוט כבר לא יוכל לייצר כסף, וזה מה שהיה טמון בפתרון של יוסף, רק ראש יהודי יכול היה להציל את כלכלת מצרים, כי רק יהודי שחי את העתיד, יודע ומבין שלא רק "שצריך לעמול על העתיד בחלק הרוחני, אלא באותה מידה חייבים לחסוך לעתיד גם בפרגון הגשמי. ובנוגע לשאלתך מה יעשה מי שאין לו, מי שבקושי סוגר את החודש, לאנשים כאלו אני אומר, דבר ראשון עליו לדעת שהוא מבחינתו מנחה את החינוך בבית שלא להוציא כסף על מותרות, או גם כשצריך משהו מתנהלים על פי התקציב, ודוחים להזדמנות אחרת ואז לשירחב קוניהם מה שצריך, ולא פורצים את מסגרת התקציב ולוקחים הלוואות כי "צריך", יש לזכור שהעולם מלא בפיתויים של צריך, ומי שלא בונה את עצמו ואת החינוך בבית, קשה לו מאוד להישאר שפוי בחיי היום יום כי מה לא צריך היום? חיסכון אינו מילה הנרדפת של קמצנות, חיסכון בצורה נכונה זו כלכלה נכונה ונבונה לבנין ביתך הפרטי.

ר' ברוך קוטע את הרצף ומבקש להוסיף, להוי ידוע לכם, ש-80% מהעולם מקבל את הצורך ההכרחי, ורק 20% מהם חי בעושר, ולכן 80% שרוצים לחיות באושר עליהם לאמץ את שיטת החיסכון.

לאור האמור לעיל אומר שוב ר' צבי, שמוכרחים לחשוב לטווח ארוך ולשים כסף בצד, כדי שזה יקרה יש פתרון אחד בלבד לחיות עם ספר תקציב, כשאתה חי עם חשבון ותקציב מסודר תרוויח 2 דברים. (א) תלמד לזהות כמה עולים לך במעגל השנה כל מיני

הפתעות לא צפויות. (ב) מזה תראה מה הם סדרי העדיפויות שעליהם ניתן לוותר, על מנת לחסוך קצת כסף בצד, יהיה לך יותר קל לוותר על הנאה רגעית כשתדע מה עומד מול מה ומה תרוויח מזה שתתאפק כרגע ותרוויח אותו לעתיד. ואני אומר, מוסיף ברוך שישנו רוח שלישי, והוא עולה לאין ערוך כי הוא גם כולל את העתיד והוא כשאדם חי בחשבון הוא מגלה מה חסר לו ואז הוא מבין שהוא חייב להתאמץ, מניסיון שיש לי, אנשים מפתחים את היכולות שלהם כשהם מבינים שהם חייבים, אם כן המצב הזה של להיות מצליח בפרט החיובי בא לידי ביטוי דווקא כשחיים עם חשבון.

וחייבים לציין שאין שום סתירה בין לחיות עם חשבון לגבי ביטחון, כי גם מי שיש לו ביטחון צריך לחיות בחשבון, כפי שהסברנו שיש לו תביעה כלפי שמיא מבחינת הפיקדון שהוא מקבל, ומי שחי בחשבון יודע עד כמה הוא זקוק לביטחון.

ועוד לא דיברנו על זה שכל זה הוא בעניין הגשמי אבל כשמדברים בעניין הרוחני, על הנשמה שקיבלנו כפיקדון והחיים עלי אדמות הם שנות השובע שתפקידם לדאגת העתיד לבוא בעולם הבא, וזה לא מספיק השתדלות שם חייבים להתאמץ בכל הכח עד לסיום שנות השובע שיהיו דשנים ורעננים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא אמן.

תירוצי החתם סופר על 'נס חנוכה ביום הראשון' כמסר לחיים

ידוע שאחד מתירוצי החתם סופר על קושיית הב"י דהא ביום ראשון לא היה נס, שהרי היה די בשביל יום אחד, ותירוצי שביום הראשון הדליקו הנרות בחוץ כי עדיין לא הספיקו לטהר את בית המקדש מבפנים, ולכן הדליקו בחוץ, ועל זה אנו אומרים בעל הניסים והדליקו נרות בחצרות קדשין, והנה כשהנר דולק בחוץ צריך שיהיה יותר שמן מבפנים, שהשמן נאכל יותר בגלל הרוחות מבחוץ, ונעשה נס שדלק כאורך הזמן שהיה דולק בפנים במידה הרגילה.

מזה אנו למודים מוסר השכל, שלחיות עבור האנשים בחוץ עולה הרבה יותר וצריך ניסים לשרוד את זה, אבל כשחיים בפנים - בינינו לבין עצמנו יהיה לנו כל הצטרפויותינו במידה ובמשורה בדיוק כמה שאנחנו צריכים, הבעיות רק מתחילות כשחיים בשביל האנשים בחוץ. ומכאן נקודה למחשבה לאותם שיש להם שלא יבזבזו יותר בגלל האחריות שהם נושאים על כתפם, מהאנשים שמחפשים להידמות ולהשוות עצמם בעיניהם ובעיני כל אדם.

בחסות

חיים קליין
בן זמני הביטא

מגוון תכניות חיסכון ופנסיה.
(אפשרות לשבירות חיסכון מיידיים)

057-3170141